

Sasvim neočekivano dogodilo se doslovno sledeće. Oklevetan od strane podanika, moj ujak se u stanju očajanja obesio o kazaljke sata na Spaskoj kuli. I evo, jednodušno analizirajući taj gubitak u svetlu njegove fatalne nenadoknadivosti, letopisci se ne slažu samo u detaljima. Jedni kažu da je iskoristio veliku kazaljku, a drugi insistiraju na maloj. Stražar ne samo da ni na čemu ne insistira, nego se ne seća čak ni takvih detalja kao što su sopstveno ime, prezime *et cetera*. Međutim, tajni sažetak istrage koju je sprovela posebna vladina inspekcija, svedoči o tome da su pokušaji svih i svakakvih preparatora prošlosti da rascepe tu dlaku krajnje smešni pošto je bilo šesnaest minuta do devet. Zabavno je i to što je i po prirodi svoje službe Lavrentije, čijim su imenom druželjubivi Kvebečani nazvali jednu od svojih najledenijih reka, bio povezan s atributima Hronosa. On je bio veteran kelijske organizacije sajđžija, svedok njenog stvaranja i njen nadahnuti vođa. U kremaljskoj „Tabeli radnih mesta i plata“ starinskim rukopisom rizničara-načelnika Save Morozova navodi se da je od te i te do te i te godine moj ujak, general-general filozofske vojske, bio Kardinalni čuvar sadašnjeg vremena, te da je posedovao za to odgovarajući dokument.

Posle osam ujak se žurno uputio prema kuli i pokazao ga na ulazu. Stražar je poleteo kao soko. Mnogobrojni memoari raznih vojskovođa, čak i u slučajevima kada su ti radovi izbegli uobičajenu

sudbinu hartije – truljenje, plamen, zaborav, što je gore od plamena, ne bi pomogli da se do detalja rekonstruiše lik člana mornaričke konjice Jakova Nezabudke, jer su baš tako, po ironiji sudbine, zvali pomenutog gardejca. Tek ponegde, poput plamička u rodnoj mu ukrajinskoj stepi, pojavio bi se komentar da je izgledao utegnuto, junački, ali ništa više od toga. A i njega su takođe oslovljavali sa „druže“. I on je želeo najbolje, trudio se, na nešto računao, nadao se, voleo svoj rodni kraj. A sada? Vreme je s njim završilo svoj neugledan posao: eno ga sedi u nekom prihvatilištu, izvodi, smeje se i uskoro će umreti. Siroti Jašo, s kakvom su nefleksibilnom ravnodušnošću pregazila preko tebe mrtvačka kola istorije, škripeći i klimajući se poput špeditera prigradskog krovara.

Slobodno se zapitajte, zar se mi ovde ne bavimo stvaranjem mitova, krivotvorenjem činjenica, ne stvaramo li sebi idola u vidu tog malo poznatog, valjda, mornara. Ni najmanje. Pomenuti Nezabudka je, ako hoćete, stvarniji od nas nebeskih žitelja koji smo izgubili vezu sa stvarnošću. On je primetniji, svakodnevniji i zemaljskiji. Ovih dana, prilikom posete nesrećniku u pomenutoj ustanovi za stare gardejce, pokazali su mi njegov lični karton. Godina, mesec, pa čak i datum Jašinog rođenja potpuno se poklapaju s godinom, mesecom i datumom mog sopstvenog rođenja. „Vršnjaci“, iznenadio sam se. „A kakve različite sudbine.“ Nadam se da će vam ovo dušeparajuće podudaranje pomoći da se uverite kako je Nezabudka bez svake sumnje bio tu, prebivao u telu, imao visinu, uzrast, pol, da je – hajde da se ne uplašimo otrcanosti te reči – bio čovek. Mada je, razume se, bio i prvoklasni formalista.

Evo i sada, nesumnjivo lično poznajući podnosioca, ali i do detalja svestan pravila službe, stražar je zubima svukao rukavicu i prelistao dokument. Slika je korespondirala. A potpis ispod nje ulivao je ne samo poverenje nego i strahopoštovanje: „Čuvar!“ Stražar se stresao i grčevitim pokretom odao sajdžiji poslednji pozdrav.

„Odmorite se“, mahnuo je rukom Lavrentije. Ljubaznost general-general-a nije se smanjivala bez obzira na okolnosti, i vojnici su ga voleli onako kako su znali i umeli.

Ne oklevajući, on se zavrteo po spiralnom stepeništu unutar kule do samog kraja i iz zamaha odgurnuo u metalni oklop obučena ulazna vrata. Ona su vodila u kazamat mehanizma. Poznati miris državnog vremena, oplemenjen sladunjavom aromom posebnog ulja za podmazivanje časovnika napravljenog u povološkim uljarama, učinio se Čuvaru odvratno ustajalim. Sumnji u ispravnost donete odluke više nije bilo: dosta, dosta, dosta je bilo.

Današnje zasedanje bilo je poslednja kap. Malenkov ga je opomenuo zbog neplaćanja masonske članarine, ništarija Šepilov je izjavio da Lavrentije zanemaruje svoje osnovne dužnosti, a onaj oficirčić Zaharov, onaj čankoliz Žukovskog, osilio se do te mere da mu je pokazao navodno prljavi okovratnik. A neko mu je čak i podmetnuo nogu kad je u znak protesta gotovo bežao iz lože. Nečuvano!

„Lavrentije“, vikao je za njim Vorošilov, „kuda ćete?“

„Nemam ja vremena da tu s vama...“, odbrusio je Čuvar.

Karijeristi, zavidljivci, u sebi je kuvao ujak, ne biraju način. Ili se on sam spotakao? Nebitno, nije u tome stvar. E, Josife, Josife, što si nas ostavio, genacvale.

Kako bi zapalio jednu.

Prerana smrt Generalisimusa izbacila ga je iz koloseka. Koliko već meseci Lavrentije nije ni pipnuo voljenu Megrelsku lautu. A nekad nije moglo da prođe veče a da melanholičnim okidanjem ili picikatom ne izvuče iz instrumenta barem nekoliko akordā. Gde su te večeri? Nema ih. I uopšte, Lavrentijev život se umnogome promenio, sve njegove poslove je prekrilo dim, i svaki put kad bi svojim muzikalnim prstima gnječio svoju tanku cigaru i palio je krtom šibicom shvatao bi činjenicu propasti s posebnom jasnošću. Zbog toga ujak poslednjih dana nije ugađao sebi ni duvanom, praktično je prestao da puši. Ali sada, uoči samog kraja, činjenice više nisu imale značaj i on je zapalio.

Zima njegovih unutrašnjih previranja bila je, što se prstonarodski kaže, sirotinjska. Hladnoću i mrazeve često su smenjivala otopljenja, koja su karakterisale dugačke, on bi rekao, za prestonicu neprilično dugačke ledene klice. Bez obzira na to, osovine i zupčanici, čekići i

klatna, opruge i zaporne spojnice kremaljskog hronometra bili su u monotonij interakciji. Nisu izdavalij ni termometri, ni mlaznice, ni kapaljke. Pečat održavanja bio je na svim mehanizmima, delovima, sve je blistalo ili sijalo, kretalo se ili stajalo, otkucavalo ili ćutalo, no Ćuvara to ipak više nije zanimalo.

Unapred je pripremio kanap. Taćnije, nije pripremio nego primetio. Na njemu je visila rezervna lampa za slućaj nućde koja je osvetljavala vratilo lanca. Pripalivši cigaretu, Berija se nagnuo nad njom i s paćnjom proućio otvor od vrha do dole: ni lampe ni ućzeta. Tada se, izgubivši se u rasplnutim mislima, Ćvar setio da su dva dana ranije zajedno s ostalim pomoćnim alatom i priborom odneti na inventarizaciju u Komoru za Mere i Tegove. „U bivšu Orućzarnicu“, pomislio je on u zagradama; bio je nepopravljivi perfekcionista.

Grć gorćine stegao je vilice general-generalala. Sat je otkucao pola devet i utihnuo. On je pljunuo, opsovao i osvrnuo se oko sebe. I tu se Fortuna, koja je u vidu košćate starice s kosom neprimetno motrila na njega vireći negde iz ugla, široko osmehnula i pokazala Ćvaru kaiš od sirove koće koji je, kao što znamo, spajao ćelićnu osnovu konstrukcije s jednim od klatana. Bio je loće podešen i radeći po principu povoca, kaiš je na svakom koraku reagovao, sapinjao klatno, smanjivao njegovu amplitudu ne dozvoljavajući mu da ide preširoko. Lavrentije nikada nije sebe sputavao u preciznom profesionalnom izraćavanju. „Preko maksimuma“, ponovio je osećajući ovog puta naroćito brićzan odnos prema reći i uopće i konkretno. „Preko maksimuma“, zaćuo se eho. Reverberacija u kuli bila je zapanjućća.

Budući da je bio u paradnoj uniformi, Lavrentije je izvukao špadu i, prilagodivši se kretanju klatna, odsekao kaiš. Vezivanje omći nije mu oduzelo ni pet minuta, posle ćega su do šesnaest do devet ostala joć cela ćetiri. On je znao da će prićvrstiti omću ne za jednu, već odmah za obe kazaljke, jer jedna verovatno neće izdržati: tećina tela će je naterati da se pomeri unazad i ona će se spustiti u poloćaj koji oznaćava pola sata ili šest, pa će omća skliznuti s nje. I on, stari drćzavni delatnik, vršnjak cele epohe, pašće poput vreće na zupce protivpoćzarnog zaštitnog zida

i krvavo će se razbiti. Teško je zamisliti veću sramotu. Ne, kraj životne partije, čak i ako si je izgubio, zato što je svaka smrt – gubljenje, mora biti lep, eksplicitan i šokantan. Neka nepristrasni potomak, listajući požutele izveštaje forenzičara, uzvikne „Kakav divan endšpil!“ diveći se sa strane.

Ali, zemljaci! Sin, unuk i praunuk zakavkaskih ognjepoklonika Lavrentije predvideo je da ga rođaci, zemljaci neće pohvaliti za odabrani način: ognjepoklonik je dužan da umre u ognju, kako bi u ognju i vaskrsao. Tako su postupali i postupaju svi naši preci gorštaci. Surov, ali prelep običaj. Ako si smrtno bolestan ili si ostario, jadan i nemoćan, ili pak beskrajno umoran od svega zemaljskog, nakupi granja, upali vatru u sumrak i poput Zevsovog sina, poput Feniksa, prepusti se svepročišćujućem milosrdnom plamenu. I neka plamti ime tvoje na usnama, u ognjištima i pogledima zvezda.

Međutim, ujak je bio u teškoj situaciji. Gde bi on uopšte u današnje vreme sakupio granje, gde bi upalio vatru dovoljno veliku za izvršenje obreda. Kremaljske šumice i šumarci zimi ogoljuju i kroz njih uhode lako mogu sve da vide, a ići u vikendicu van grada značilo bi upustiti se u neprijatno odlaganje koje bi moglo da dovede do potpunog fijaska. Uostalom, sad je u vikendici depresivno, teško i loše. Ne, samo ovde. I to odmah.

Takozvana remontna rupa na brojčaniku sata, koja je po obliku podsećala na ključaonicu, služila je da se izađe na brojčanik. Lavrentije Pavlovič je prišao i otvorio je.

Produvan umerenim vetrom, Emsk se pred ujakom pojavio sa svojom jugozapadnom panoramom – zapahnuo ga je gradskom kaljugom, neudobnim magacinskim prostorima, stanovima, bolničkim fenolom, građevinskim radovima, votkom, zimmnicom, kiselim kupusom i turšijom, kitovom mašću i rogozinama, vešom što se vijori na štrikovima, ostacima bačene hrane, katranom, đubrištima, maltodekstrinom i kućinom – zaštrčao fabričkim dimnjacima – dimnjacima mehaničarskih radionica i pekara – kotlarnica – bravarskih radionica – zardalim šiljcima i krstovima – kupolama i kulama – i

on se sav prelomio u barama – u odvodnim kanalima – u sporoj, vremenolikoj reci koja se, poput života, cedila iza horizonta, reci boje sukrvice i kvasa koji su razredili preprodavci.

„Vreme je“, shvatao je Čuvar. „Vreme je.“

U osamnaest do devet on je zbacio šinjel i izašao na cifru osam. Visina ga je obuzela. Prvi put za nekoliko desetina godina video je ptice kako šestare ne iznad glave nego negde dole kao u dubokoj klisuri. Zbog grozne i užurbane ravničarske rutine Lavrentije je potpuno zaboravio na slične pojave, i sada, trgavši se iz zaborava, pomislio je kako je po svoj prilici užasno podivljao na svojoj pompeznoj službi – omekšao, poružneo, odvikao se od prirode.

Odviknut od takvih stvari, osetio je mučninu. I da ne bi pao, bio je primoran da se uhvati rukom za veliku kazaljku koja je već nalegala na malu. A ispod, po protivpožarnom zaštitnom zidu, šetkao se stražar, gledajući pod noge pogružen u sećanja o rodnom domu. Kad su se kazaljke konačno preklopile, Lavrentije je, oslonivši se leđima o brojčanik, pričvrstio na njih omču. Druga, ona oko vrata, takođe je zauzela svoje mesto. Uvežbanim pokretom kojim je često zatezao čvor na kravati, zategao ih je gotovo ne primećujući odsustvo ogledala.

Nakon toga trebalo je još samo rešiti problem cvikera. Postojale su tri varijante: ne skidati cvikere; skinuti ih i staviti u džep; skinuti ih i baciti. Analizirajući navedene mogućnosti, palo mu je na pamet da će, za šta god da se odluči, taj izbor biti njegova poslednja želja, a zbog odsustva dželata, za njeno ispunjenje moraće sam da se pobrine. Uzimajući u obzir svako *pro i contra*. Odlučio se za poslednje – da ih baci; ali je odmah shvatio da je u žurbi cvikere ostavio na čiviluku u senatu. I začudio se primetivši da potajno, krišom, krivi sebe za taj propust.

„Zbogom!“ – s usiljenošću je pomislio na porodicu. Melanholično nasmejana, kao u foto-studiju, lica majke, ćerke i žene slila su se u jedno prosečno rođačko, ali drago. I poslednja Lavrentijeva misao ipak je bila o sestrinom unuku, koga je, bez obzira na sve peripetije u njihovim odnosima, voleo očinski nesebično.

Sadržaj

Od biografata	7
Od autora	7
PROLOG	9
Knjiga izgnanstva	17
KNJIGA SMELOSTI	103
KNJIGA OSVETE	183
KNJIGA POSLANJA	249
EPILOG	357